

SIRP JA VASAR

Tallinn

nr. kuup.

„KERJUSÜLIÕPILANE“

RT „ESTONIAS“

Vähem kui teiste aladega on seni olnud põhjust rahul olla teatri „Estonia“ operetiga. Operett oli kodanluse päevil üks domineerivamaid žanre, ja vastavad traditsioonid kujunesid siin eriti tugevaiks. Tegelikult elust eemalseisev primadonnade ja premjeede kultus, sentimentaalsusega ülepaistatud intriigi šablooniline lahendamine kolme vaatuse kestel, näitlejate tõlgitsusse kulu- nud stamp, rutiin jne olid selleks, mis püüdis oma võltssäruga pealtvaata- jaks esile kutsuda valeillusioone ja mis matsid enda alla tõelise, elava inimese tema röömude ja muredega.

Kui kodanlik lavakunst mürgitas pealtvaatajaid valeillusioonidega sel- leks, et kiskuda neid eemale päeva- muredest, pakkudes petiikke kujutelmi õnnelikust printsidest ja dollarimagnaa- tidest, siis on nõukogude lavakunsti suund diametraalselt vastupidine. Nõu- kogude teatri ülesandeks on peegeldada tegelikku elu kõigis tema avaldustes, näidata laval tõeliselt elavat ja tundvat inimest ning tiivustada kutsuda pealt- vaatajat kaasa töötama ja võitlema pa- rema elu, õiglasema ühiskonna nimel.

See eluläheduse ja tõelisuse nõue on täiel määral maksev ka opereti kui ühe lavavormiliigi kohta.

Tuleb kahjuks nentida, et „Estonia“ operett pole suutnud meid selles osas oma varemaste hooaegade rahuldada. Vanade operetitradiitsioonide sugemed on kangekaelselt siin ja seal esile tük- kinud, ehkki teater on püüdnud neist lahti saada.

Üheks peamiseks põhjuseks, mis on takistanud opereti kui žanri tegelikule elule lähenemist, on operetipärandi, kaasa arvatud klassika tekstiline osa. Äärmiselt naiivsed-sentimentaalsed lib- retod on kirjutatud faabula põnevust sil- mas pidades, seejuures sageli armu heit- mata loogilisele mõtlemisvõimele. Ja kui C. Millöckeri „Kerjusüliõpilane“ on jää- nud püsima operetiklassikasse, siis seda kahtlemata oma kaunite viiside pärast, millega koos on tulnud pealtvaatajal taluda hoopiski väheütlevat ja eba- usutatavat libretot.

Seetõttu tuleb õigeks hinnata teatri seisukohta senise „Kerjusüliõpilase“ lib- reto vajalikuks ümbertöötamiseks, mille teostamine usaldat' Andres Särevile.

Heale mõttele oleks oodanud aga jul- gemat teostust. Endises libretos kõrval- seisjana kaasa mängiv ülestõusumoment

on praeguses libretos kesksel kohale nihutatud, sellega seoses on lisatud uus osalinegi (Kaminsky). See on ka peami- seks muudatuseks, kuna intriig ja osali- sed on enamasti samadeks jäänud. Sel- lised ümbertöötused ei mõju tavaliselt kõige usutavamalt, uue ja vana liitmise põhjustab vasturääkivusi tekstis või mõjub kunstlikuna, ebausutatavana. Seda võib märkida ka käesoleva „Kerjusüli- õpilase“ puhul. Pealtvaatajal on raske uskuda opereti tõsisest sündmusi (üles- tõusu ettevalmistust ja revolutsioonilist meelestust), mida lahendatakse üliker- gel käel; samuti on raske elada kaasa osalistele, kes võtavad oma võitlust isamaa nime! tõsiselt, kuid kellele on vastu seatud parodeeritud kujud. Uue ja vana operetitekti liitmise eest pole kas- vanud välja usutatavat teryikut.

Kui „Kerjusüliõpilase“ ümbertöötami- ne on esimeseks sellekohaseks katseks „Estonias“ klassikalise opereti alal, siis tuleks soovitada tulevikus veelgi julge- maid ümbertöötusi, selleks et vana ase- mel saada uus ja elulähedasem. Sellega pole tahetud ütelda, et ülestõusu- momenti oleks pidanud veelgi laienda- ma. Näib pigem riskantne olevat selli- seile sügavale momentidele rõhu ase- tamine operetiraames. Siin võib libreto sisulise kaaluvuse asemel saavutada vastupidist, tõsise teema kergekäelist raskamist.

Käesolevat „Kerjusüliõpilase“ lavas- tust (lavastaja Alfred Mering) üldjoon- tes hinnates tundub, et on tahetud rõh- ku panna opereti sisulisele kandvusele (ülestõusumomendi esilenihutamine), kuid seejuures on vähem silmas peetud opereti kui žanri Elulähedus ja soov näha tõeliselt elavaid inimesi laval, see ei tähenda pakkuda halli ja näiliselt traagilist kunsti Nõukogude inimese üheks oluliseks iseloomujooneks on tema elurõõm ja elurõõmsat, värvide- rikast ja kaunist kunsti, seda tahab ta lavaltki näha. Kus aga oleks elurõõmul rohkemaid ja mitmekesisemaid aval- dumisvõimalusi kui operetivormis! Kus võiks sädelev naer, mõnus koomika ja tabav paroodia paremini lõkkele lüüa!

Elurõõmu ja värvideküllust tundub olevat „Kerjusüliõpilases“ vähe. Seda leidub siin ja seal, kuid puhkeb üldiselt liiga tagasihoidlikult ja napilt. Selles osas jääks meie praeguselt operetilt tublisti juurde soovida. Praeguse puudu- jäägi vabandusena tuleb arvestada ope- retikollektiivi noorust, mis tingib ta- gasihoidlikumat mängulaadi, et mitte langeda ülepaikkumisse ja võltsi. Kuid operetitrupi arenemisperspektiivis tu- leks nimetatut silmas pidada.

Sellele vaatamata, et äsjase „Kerjus- üliõpilase“ libretole võib vastu vaielda, on püüde opereti sisuliselt kaaluvamaks muuta ja ka praegune teostus ometi sammuks edasi paremate operetilavas- tuste poole. Nii libreto ümbertöötaja kui ka lavastaja heade püüete kõrval leidub lavastuses aga muudki röömustavat. Märkimisväärne on ennekõike Veera Neeluse operetidebüüti Laura osas. V. Neelust polnud üksnes meeldiv kuulata laulu- partiide esitamisel, vaid ta andis oma teksti raames küllaltki usutava kuju. Meil ei tekkinud siin assotsiatsioone varemase primadonnakujuga, vaid V. Neeluse Laurat võis vaadata kui sii- rast, oma tundmustelt tõelist poolatari. Oma operetiosaga (Bronislava) tuli

meeldivalt toime ka teine operetijõud Linda Sellistemägi, vältides subretlikku väliskesta ja andes sisemiselt elava kujudoonistuse.

Varemaist operetiosalistest tahaksin nentida edusamme Paul Mägi puhul. P. Mägil on käesolevas lavastuses mo- mente, kus ta paneb uskuma, et ta on muutumas operetipremjeest elavaks ini- meseks laval. Muidugi tuleks Simoni osale juurde soovida veel hoopis rohke- mat sisemist jõudu ja enamast kontsent- reerumist oma osa läbivale tegevusele, ülestõusule kaasaaitamisele.

Agu Lüüdiku kuberner Ollendorf, En- del Pärna Wagenheim ja Kalju Vaha Schweinits on antud paroodiavarjun- diga A. Lüüdik ei too välja preislasest kubernerile mõeldavaid teravaid jooni, vaid näitab teda ainult naeruväärse- na. A. Lüüdik annab seda detailse ja kon- tuurikindla väljajoonistusega, kusjuu- res resultaadina pole saavutatud mitte alatu ja poolakaile-ülestõusjaile ohtlik preisi võimu esindaja, vaid mõnus pa- roodia sellest.

E. Pärna ja K. Vaha adjutantidkujud on meelde jäävad oma individuaalses joonistuses. K. Vaha koomikas on meel- divat loomulikkust, mis annab kujule elavuse ja mis peaks olema noorele näitlejale heaks eelduseks jätkuvas are- nemises.

Mainitud kolmel kasvab koomika välja osaliste karaktereist ja tegevusest endast. Koomika ei lähtu siin üksnes nalja tegemise tahtest, ei tundu peale- tükkivana ja kisub kaasa oma loomu- likkusega. Vastupidist, nalja nalja pä- rast tegemist tuleb vältida. Selle suge- meid leidub, ehk küll vähesel määral, kahjuks aga ka käesolevas „Kerjusüli- õpilase“ lavastuses (näit. Piffke ja Puffke etteasted esimeses vaatuses, krahvinna forsseeritud minestamised viimases vaatuses jt.).

„Kerjusüliõpilase“ lavastus „Estonias“ kõneleb teatri otsinguist ning katsetu- sist operetilavastustele uue ja parema lahenduse leidmiseks. Senine rahulole- matus on heaks garantiiks, et vastava lahenduseni jõutakse. Edasiviivad sam- mud, mida siiani on tehtud, peaksid ole- ma julgustajaks ning tiivustajaks.

K. Kask